Apunts d'estructures algrebraiques

Aleix Torres i Camps

Jordi Guardia (jordi.guardia-rubies@upc.edu), Anna Rio i Santi Molina
(Martí Oller)

Índex

1 Introducció

Definició 1. Una operació en un conjunt A és una aplicació $\varphi : A \times A \to A$

Possibles propietats de les operacions

1. (PC) Propietat commutativa (o abeliana) $\forall a, b \in A$ $\varphi(a, b) = \varphi(b, a)$.
2. (PA) Propietat associativa $\forall a, b, c \in A$ $\varphi(a, \varphi(b, c)) = \varphi(\varphi(a, b), c)$.
3. (EN) Element neutre $\exists e \in A$ tal que $\forall a \in A$ $\varphi(e, a) = \varphi(a, e) = a$.

   Clarament, l'element neutre és únic. En efecte, si n'existisin 2 elements neutres, e i e', aleshores $e = \varphi(e, e') = e'$, amb la qual cosa hem arribat a contradicció.

4. (PI) Invers d'un element $a \in A$ és $b \in A$ tal que $\varphi(a, b) = \varphi(b, a) = e$.

   Si existeix i és associatiu també és únic. En efecte, si $\exists b, c$ tals que $\varphi(a, b) = \varphi(b, a) = \varphi(a, c) = \varphi(c, a) = e$. En aquest cas, $b = \varphi(b, \varphi(a, c)) = \varphi(\varphi(b, a), c) = c$, per tant, $b = c$ i són el mateix element.

5. (PD) Si tenim dues operacions, que la primera (φ) sigui distributiva respecte la segona (μ) vol dir que $\varphi(a, \mu(b, c)) = \varphi(\mu(a, b), \mu(a, c))$ i que $\varphi(\mu(b, c), a) = \varphi(\mu(b, a), \mu(b, c))$.

1.1 Estructures algebraiques bàsiques

Definició 2. Un Grup $(G, *)$ cal que compleixi EN, PA, PI.

Definició 3. Un Semigrup $(G, *)$ cal que compleixi EN, PA.

Definició 4. Un Grup Abelià és un grup amb PC.

Definició 5. Una Anell $(A, +, *)$ cal que $(A, +)$ sigui un grup abelià, $(A, *)$ un semigrup i la PD respecte la primera.

Definició 6. Un Anell communtatiu (o abelià) és un anell on $(A, *)$ és commutatiu.

Definició 7. Un Cos és un Anell $(A, +, *)$ tal que $(A \setminus \{0\}, *)$ és un grup abelià. On 0 és l'element neutre de $(A, +)$.

Definició 8. Mòdul $(M, +)$ és un mòdul sobre l'Anell A tal que: $(M, +)$ és un grup abelià i $A \times M \to M$ (multiplicació per escalars) tal que: $a(m_1 + m_2) = am_1 + am_2$, $(a + b)m = am + bm$, $a(bm) = (ab)m$ i $1_A m = m$ $(\forall a, b \in A, \forall m, m_1, m_2 \in M$.

Definició 9. Un espai vectorial és un mòdul sobre un Cos.

2 Anells

Sigui $(A, +, \cdot)$ un Anell (sempre ens referirem a Anells commutatius sense haver de dir-ho cada vegada).

2.1 Propietats dels anells

Notació: 0_A és l'emenent neutre de la suma (+), el "zero". I a l'element neutre del producte ($\cdot$) és 1_A, l'ü". Denotarem $-a$ l'element invers d'a respecte + (l'"oposat"). a^{-1} l'element invers d'a respecte del producte. $A^* = \{a \in A$ tal que $\exists a^{-1}\}$ s'obté un grup abelià.

Proposició 10. *Propietats:*

1. $\forall a, b, c \in A$ *si* $a + b = a + c$ *llavors* $b = c$.
2. $\forall a \in A$ *es compleix que* $0_A \cdot a = 0_A$.
3. $\forall a \in A$ *es compleix que* $(-1_A) \cdot (-a) = a$.
4. $\forall a \in A$ *es compleix que* $(-1_A) \cdot (a) = -a$.

Demostració.

1. $-a+(a+b) = -a+(a+c) \iff$ *(per PA)* $(-a+a)+b = (-a+a)+c \iff O_A+b = O_A+c \iff b = c$.
2. $0_A \cdot a + 0_A = 0_A \cdot a = ((0_A + 0_A) \cdot a) = [PD] = 0_A \cdot a + 0_A \cdot a \implies 0_A = 0_A \cdot a$.
3. $(-1_A)(-a) = (-1_A)(-a) + (-a) + (a) = [PD] = (1_A - 1_A)(-a) + a = 0_A + a = a$.
4. $-a = [3] = ((-1_A)(-1_A))(-a) = [PA] = (-1_A)((-1_A)(-a)) = [3] = (-1_A)(a)$.

□

Exemple 1. Alguns exemples d'anells.

1. $\mathbb{Z} \subset \mathbb{Q} \subset \mathbb{R} \subset \mathbb{C}$
2. $Z[x] \subset Q[x] \subset R[x] \subset C[x]$
3. $M_n(A)$ on A és un Anell
4. $\mathbb{Z}[J] = \{a_0 + a_1 J + a_2 J^2 + a_3 J^3 + a_4 J^4 : a_i \in \mathbb{Z}\}$ $J = e^{2\pi i/5}$
5. $\mathbb{Z}/n\mathbb{Z}$ Taules d'operacions per $n = 6, 8$.

Proposició 11. *Sigui A un anell tal que neutre de la suma és el neutre del producte ($0_A = 1_A$) aleshores l'Anell té un sol element ($A = \{0_A\}$).*

Demostració. Suposem que tenim un element $a \in A$ diferent del neutre. Aleshores, $0_A = 0_A \cdot a = 1_A \cdot a = a$. I, per tant, aquest element també és 0_A. □

Definició 12. Sigui A un anell, $n \in \mathbb{Z}$ i $a \in A$. Llavors, si $n > 0$, $n \cdot a := a + \cdots + a$, si $n < 0$, $n \cdot a := (-a) + \cdots + (-a)$, si $n = 0_\mathbb{Z}$, $0_\mathbb{Z} \cdot a = 0_A$. De la mateixa manera, si $n > 0$, $a^n := a \cdot \ldots \cdot a$, si $n < 0$, $a^n := a^{-1} \cdot \ldots \cdot a^{-1}$ i si $n = 0_\mathbf{Z}$, $a^n = 1_A$.

Definició 13. Direm que l'anell A té característica n, si n és el menor nombre enter positiu més petit tal que $n \cdot 1_A = 0_A$. En cas que no existeixi ($n \cdot 1_A \neq 0_A$ $\forall n \in \mathbb{Z}^+$), direm que té característica 0.

Observació 14. *Està clar que* $char(A) \cdot a = O_A$ $\forall a \in A$.

2.1.1 Subanells i anells productes

Definició 15. Un subanell d'un anell A és un subconjunt S tal que:

1. $1_A \in S$
2. $a, b \in S \implies a - b \in S$
3. $a, b \in S \implies a \cdot b \in S$

Proposició 16. *$S \subset A$, llavors S és un subanell $\iff$ S és un anell.*

Demostració. $\implies$ Cal veure que $(S, +)$ és un grup (Abelià), $(S, \cdot)$ és un semigrup i que és compleix la PD. De les operacions de A s'hereden automaticament les propietats PA, PC, PD. Ara de la primera característica dels subanells tenim $1_A \in S$. I de la 2a, fent $b = a$, tenim $0_A \in S$ i ara, fent $a = 0_A$, $b = a$, tenim l'invers per la suma. Per tant, S és un anell.

$\impliedby$ Si S és un anell, té el neutre de la multiplicació, té invers de la suma, està tancat per la suma i està tanvat per la multiplicació. Cosa que demostra les característiques 1, 2 i 3, respectivament. $\square$

Exemple 2. $\mathbb{Z} \subset \mathbb{Z}[i] = \{a + bi, a, b \in \mathbb{Z}\} \subset \mathbb{C}$ són anells.

Exemple 3. $2\mathbb{Z} = \{a \in \mathbb{Z} : a \cong 0(\text{mod}2)\} = \{2k : k \in \mathbb{Z}\}$ No és un subanell.

2.1.2 Ideals

Proposició 17. *Sigui $J = e^{2\pi i/n}$. $\mathbb{Z}[J] = \{a_0 + a_1 J + \ldots + a_{n-1} J^{n-1} : a_i \in \mathbb{Z}\}$* Demostreu que és una anell comprovant que és un subanell de $\mathbb{C}$.

Definició 18. Donats A, B anells. el seu anell producte és el conjunt $A \times B$ amb les operacions:

$$\begin{aligned} + : (A \times B) \times (A \times B) &\to A \times B \\ (a_1, b_1), (a_2, b_2) &\to (a_1 + a_2, b_1 + b_2) \\ \cdot : (A \times B) \times (A \times B) &\to A \times B \\ (a_1, b_1), (a_2, b_2) &\to (a_1 \cdot a_2, b_1 \cdot b_2) \end{aligned}$$

Definició 19. Sigui A un anell. Un subconjunt $I \subset A$ és un ideal si $\forall u, v \in I,\ \forall \alpha, \beta \in A$.
1. $u \in I, \alpha \in A \implies \alpha \cdot u \in I$
2. $u, v \in I \implies u + v \in I$

I, per tant, només cal comprovar que $\alpha u + \beta v \in I$.

Exemple 4. Alguns ideals:

1. $\{0_A\}$ L'ideal zero. A l'ideal total.
2. $m\mathbb{Z} \subset \mathbb{Z}$ és un ideal.
3. Anell principals o l'anell generat per $a \in A$ és $(a) := \{am : m \in A\}$. Similarment l'ideal finitament generat per $a_1, \ldots, a_n \in A$ és $(a_1, a_2, \ldots, a_n) := \{a_1 m_1 + \ldots + a_n m_n : m_i \in A\}$.
4. Per $\alpha \in \mathbb{Q}$, definim $I = \{f(x) \in Q$, llavors $I = \{f(x) \in \mathbb{Q}[x] : f(x) = 0\}$ és un ideal de $\mathbb{Q}[x]$ i coincideix amb el generat per $(x - \alpha) = I$
5. $I = \{f(x, y) \in \mathbb{Q}[x, y] : f(0, 0) = 0\}$ ideal de $\mathbb{Q}[x, y]$. Coincideix amb $(x, y) = I$.

Proposició 20. *$I, J \subset A$ ideals*

1. *$I + J = \{a + b : a \in I, b \in J\}$ és un ideal i és el menor que conté I i J.*
2. *$I \cdot J = \{\sum_{j<\infty} a_j b_j : a_j \in I, b_j \in J\}$ és un ideal*

Demostració.

1. Primer comprovem que és un ideal. Siguin $a_1, a_2 \in I$, $b_1, b_2 \in J$ i $u = a_1 + b_1, v = a_2 + b_2 \in I + J$, $\alpha, \beta \in A$, llavors $\alpha u + \beta v = \alpha(a_1 + b_1) + \beta(a_2 + b_2) = (\alpha a_1 + \beta a_2) + (\alpha b_1 + \beta b_2)$ que pertany a $I + J$, ja que $(\alpha a_1 + \beta a_2) \in I$ i $(\alpha b_1 + \beta b_2) \in J$.

   I és el menor que conté els I i a J, perquè si un ideal K els conté, com que $\forall a \in I \subset K$, $\forall b \in J \subset K$ aleshores, com que K ha de ser tancat per la suma, segur que $a + b \in K$.

2. Siguin $a_j, a_i \in I$, $b_j, b_i \in J$ i $u = \sum_j a_j \cdot b_j, v = \sum_i a_i \cdot b_i \in I \cdot J$, $\alpha_1, \alpha_2 \in A$, llavors, $\alpha_1 u + \alpha_2 v = \alpha_1 \sum_j a_j \cdot b_j + \alpha_2 \sum_i a_i \cdot b_i =$ [PD i PA] $= \sum_j (\alpha_1 a_j) \cdot b_j + \sum_i (\alpha_2 a_i) \cdot b_i = \sum_{k=i,j} (\alpha a_k) b_k \in I \cdot J$, perquè $\alpha_1 a_j, \alpha_2 a_i \in I$.

$\square$

Proposició 21. *En un anell, $a \in A$, $u \in A^*$, aleshores $(a) = (ua)$, és a dir, l'ideal generat per a i per ua son el mateix.*

Demostració.

$\subseteq$ Sigui $b \in (a)$, aleshores $b \in (ua)$ perquè b ha de ser de la forma $b = ax$ llavors, podem escrire b de la forma $b = au(u^{-1}x)$, el qual, clarament és un element de (ua).

$\supseteq$ Sigui $b \in (ua)$ aleshores b és de la forma $b = uax$ llavors també és de la forma $b = uau^-1ux = a(ux)$, per la qual cosa b és un element de (a). $\square$

Proposició 22. *A és un cos $\iff$ els seus únics ideals són 0 i A.*

Demostració. $\implies$ Sigui $I \subset A$ un ideal no nul. Sigui $x \in I$, $x \neq 0$, A cos $\implies \exists x^{-1}$, i com $x \in I \implies 1 = xx^{-1} \in I \implies \forall a \in A \; a = a \cdot 1 \in I \implies I = A$.

$\impliedby$ Sigui $x \in A$, $x \neq 0$ si $0 \neq (x) \implies (x) = A \implies 1 \in (x) \implies \exists y \in A$ tal que $1 = xy$ per tant, $y = x^{-1}$.
$\square$

Teorema 23. *Tots els ideals de l'anell de $\mathbb{Z}$ son principals.*

Demostració. Sigui $I \subset \mathbb{Z}$ un ideal. Si $I = (0)$ és principal clarament. Suposem que $\exists x \in I$ amb $x \neq 0$ llavors $x \in I \iff -x \in I$. Per tant, $I^+ = \{x \in I : x > 0\} = I \bigcap \mathbb{N} \neq 0$. Pel principi de bona ordenació de $\mathbb{N}$, $\exists m = \min I^+$.

Aleshores, suposem que hi ha un element y que no és de la forma mk. Li fem la divisio euclidiana i escrivim $y = mk + r$ per algun r (el qual pertany a I perquè I és tancat per la suma) entre m i 0 no inclosos. Aleshores, hem arribat a contradicció, perquè abans haviem dit que m era el mínim i ara hem vist que n'existeix un element positiu més petit. $\square$

Proposició 24. *Sigui k un cos. Tots els ideals de $k[x]$ són principals.*

Demostració. Semblant amb la demostració anterior, només cal canviar el mínim pel polinomi del mínim grau. La contradicció és la mateixa. $\square$

Definició 25. Un anell principal és un anell que tots els seus ideals son principals.

2.1.3 Morfisme d'anells

Definició 26. Siguin A, B dos anells. Una apliacació $f : A \to B$ és un morfisme d'anells si preserva les operacions en A i B.

1. $f(1_A) = 1_B$
2. $\forall x, y \in A \ f(x+y) = f(x) + f(y)$
3. $\forall x, y \in A \ f(xy) = f(x)f(y)$

Anomenarem Monomorfisme al morfisme injectiu, Epimorfisme al morfisme exhaustiu i isomorfisme al morfisme bijectiu.

Observació 27. *Sigui A un anell qualsevol. $\varphi : \mathbb{Z} \to A$ amb $\varphi(m) = m \cdot 1_A$. Aquest morfisme és injectiu si char(A) =0, i es compleix que $\varphi^{-1}(0)$ =char(A).*

Proposició 28. *Propietats bàsiques dels anells . Siguin A i B dos anells i f un morfisme d'anell.*

1. $f(a^n) = f(a)^n$
2. $a \in A^* \implies f(a) \in B^*$, $f(a)^{-1} = f(a^{-1})$
3. *Sigui $J \subset B$ un ideal, llavors $f^{-1}(J) \subset A$ és un ideal*
4. *En general, la imatge d'un ideal d'A no és un ideal de B.*
5. *Si f és exhaustiva, llavors $I \subset A$ ideal $\implies f(I) \subset B$ també és un ideal.*
6. $\ker f := \{a \in A : f(a) = 0\} = f^{-1}((0))$ *és un ideal d'A.*
7. *$Imf := \{f(a) : a \in A\} \subset B$ subanell de B.*
8. *f injectiva* $\iff \ker f = 0$.
9. *A cos $\implies f = 0$ o f injectiu.*

Demostració.

1. Per inducció, es poden treure potencies una per una.
2. Per la propietat del producte dels morfirmes i envia l'element neutre a l'element neutre $1_B = f(1_A) = f(aa^{-1}) = f(a)f(a^-1)$.
3. Siguin $a_1, a_2 \in f^{-1}(J)$ i $\lambda, \mu \in A$, llavors $\lambda a_1 + \mu a_2 \in f^{-1}(J)$? Sí, perquè $f(\lambda a_1 + \mu a_2) = f(\lambda)f(a_1) + f(\mu)f(a_2) \in J$ perquè és combinació d'elements de J. Per tant, és un ideal.
4. Contraexemple, Si $A = \mathbb{Z}$ i $B = \mathbb{Q}$ i f és la inclusió. Un ideal de A és per exemple (2) però $f((2))$ no és un ideal perquè $2\frac{1}{3} \notin f((2))$.
5. Siguin $f(a), f(b) \in f(I)$ i $\lambda, \mu \in B$, llavors $\lambda f(a) + \mu f(b) \in f(I)$, sí, perquè al ser exhaustiva, $\exists x_\lambda, x_\mu$ tal que $f(x_\lambda) = \lambda$ i $f(x_\mu) = \mu$. Per tant, $\lambda f(a) + \mu f(b) = f(x_\lambda)f(a) + f(x_\mu)f(b) = f(x_\lambda a + x_\mu b) \in f(I)$.
6. L'element neutre hi és perquè $f(1_A) = 1_B$, la resta i el producte de dos elements hi són perquè f està tancat per la suma (i resta) i pel producte.
7. Que f sigui injectiva fa que només el 0 pugui anar al 0. Ja que, en qualsevol cas $f(0+0) = f(0)+f(0) \implies f(0) = 0$. I que $\ker f = 0$ implica que si dos elements tiguéssin la mateixa imatge $f(a) = f(b) \implies f(a) - f(b) = 0 \implies f(a-b) = 0$ i com que només el 0 va al 0, $a = b$.
8. Suposem que A és un cos i que dos elements diferents tenen la mateixa imatge $f(a) = f(b) \implies f(a-b) = 0$. Aleshores, $f(x) = f(x)f(1) = f(x(a-b)^{-1}(a-b)) = f(x(a-b)^{-1})f(a-b) = 0$. Llavors, f és la funció que va tot a 0. (I sembla que $0_B = 1_B$). Altrament f és injectiva.

$\square$

2.1.4 Anell quocient

Definició 29. Anell quocient. Sigui A un anell i $I \subset A$ un ideal. Definim la relació d'equivalència $\sim$ com (per $a, b \in A$) $a \sim b \iff a - b \in I$. El corresponent conjunt quocient l'anotarme com A/I.

En el conjunt quocient A/I definim dues operacions:

1. $\bar{a} + \bar{b} := a \bar{+} b$
2. $\bar{a} \cdot \bar{b} := a \bar{\cdot} b$

Hem de veure que estan ben definides:

Suposem que $a' \in \bar{a}, b' \in \bar{b}$, llavors $a' \bar{+} b' = a \bar{+} b$ i $\overline{a'b'} = \bar{ab}$. Aleshores, les seves respectives diferencies pertanyen a l'ideal. Llavors $(a+b)-(a'+b') = (a-a')+(b-b') \in I$ perquè cada una de les diferencies pertany a l'ideal. I $ab - a'b' = b'(a-a') - a(b-b') \in I$, perquè l'ideal és tancat per la multiplicació.

Exercici: Coproveu que aquestes dues operacions tenen totes les propietats necessàries per a què A/I sigui un anell. En direm anell quocient d'A per I.

Exemple 5.

1. $A = \mathbb{Z}$ i $I = (m)$ i $A/I = \mathbb{Z}/m\mathbb{Z}$
2. $A = K[x]$, $\alpha \in K$ i $I = (x - \alpha)$.

$$\begin{aligned} A/I = K[x]/(x-\alpha) &\to K \\ \bar{p(x)} &\to p(\alpha) \end{aligned}$$

   Està ben definit, si $q(x) \in \bar{p(x)}$, llavors $q(x) - p(x) \in (x-\alpha) \implies q(x) - p(x) = (x-\alpha)h(x) \implies q(\alpha) - p(\alpha) = 0$.

3. $A = \mathbb{R}[x]$ i $I = (x^2+1)$ llavors el seu quocient és isomorf a C. Enviant $\bar{p(x)}$ a $p(i)$.

Proposició 30. *L'aplicació natural*

$$\begin{aligned} \pi : A &\to A/I \\ a &\to \bar{a} \end{aligned}$$

és un morfisme d'anells.

Demostració. La definició de les operacions A/I ho garanteix. $\square$

Proposició 31. *(a) Sigui $J \subset A$ ideal tal que $J \supset I$, llavors $J/I := \pi(J) \subset A/I$ és un ideal. (b) Sigui $U \subset A/I$ ideal, existeix un únic ideal $J \subset A$ tal que $J \supset I$ i $J/I = U$.*

Demostració. (a) L'aplicació π és exhaustiva perquè $\ker \pi = \{a \in A, \bar{a} = \bar{0}\} = \{a \in A : a \in I\} = I$, llavors per una propietat anterior la imatge d'un ideal és un ideal.

(b) Sigui $J = \pi^{-1}(U) \subset A$ un ideal (perquè l'antiimatge d'un ideal és un ideal), notem que $\pi(J) = \pi(\pi^{-1}(U)) = [exh] = U$. Aleshores, com que U és ideal, $\bar{0} \in U \implies I = \pi^{-1}(0) \subset \pi^{-1}(U) = J$

Suposem que J' també satisfà $\pi(J') = U$ i $J' \supset I$. $\pi(J') = U \implies J' = \pi^{-1}(\pi(J')) \supset \pi^{-1}(U) = J$ i $a \in J' \implies \pi(a) \in U \implies a \in \pi^{-1}(U) = J$. Llavors $J = J'$. $\square$

Proposició 32. *Propietat universal del quocient. Sigui $f : A \to B$ un morfisme d'anells $I \subset A$ ideal tal que $I \subset \ker f$. Existeix un únic morfisme $\varphi : A/I \to B$ tal que $\varphi \circ \pi = f$*

Demostració. Comencem definint $\varphi(\bar{a}) := f(a)$. Anem a veure que està ben definida i compleix que $\varphi \circ \pi = f$. Que compleix la segona condició està clar perquè $\varphi \circ \pi(a) = \varphi(\bar{a}) = f(a)$. Aleshores, està ben definida perquè si tenim que $\bar{a} = \bar{b}$, vol dir que $a - b \in I$, llavors, per condició de l'enunciat $f(a - b) = 0$ i, per tant, $f(a) = f(b)$, que és el que ens cal perquè $\varphi(\bar{a}) = \varphi(\bar{b})$.

Suposem que existeix una $\varphi' \neq \varphi$ que comleix la mateixa propietat. Aleshores, sigui $x \in A$ un element el qual es compleixi que $\varphi(\bar{x}) \neq \varphi'(\bar{x})$, al ser π exhaustiva, sempre existeix. Però sabem que $\varphi(\bar{x}) = \varphi(\pi(x)) = f(x) = \varphi'(\pi(x))$ llavors són la mateixa funció. Per tant, hem acabat, només n'hi ha una. $\square$

Teorema 33. *(Teorema d'isomorfisme d'anells) Sigui $f : A \to B$ un morfisme d'anells. Hi ha un morfisme canònic $\bar{f} : A/\ker f \to Imf$.*

Demostració. Definim $\bar{f}(\bar{a}) = f(a)$, aplicant la proposició anterior al morfisme $\tilde{f} : A \to \mathrm{Im}(f) \subseteq B$ (vam veure que la imatge era un subanell) com a ideal triem $I = \ker f$ (ho vam comprovar en proposicions anteriors). Llavors tenim: $\bar{f} := \varphi$. φ és exhaustiu perquè $\tilde{f}$ ho és i és injectiu perquè $\ker \varphi = \{\bar{a} : \varphi(\bar{a}) = 0\} = \{\bar{a} : \tilde{f}(\bar{a}) = 0\} = \{\bar{a} : f(a) = 0\} = \bar{0}$, perquè els elements a tals que $f(a) = 0$ pertanyen al nucli i, per tant, en aquest cas, en el $\bar{0}$. $\square$

2.1.5 Ideals íntegres, primers i maximals

Definició 34. Un divisor de zero en un anell A és un element $a \in A$, $a \neq 0$ tal que $ab = 0$ per algun $b \in A$, $b \neq 0$.

Definició 35. Un anell íntegre és un anell sense divisors de zero.

Definició 36. Un ideal $\mathfrak{p} \subset A$ d'un anell qualsevol s'anomena primer si $ab \in \mathfrak{p} \implies a \in \mathfrak{p}$ o $b \in \mathfrak{p}$. Anomenarem l'espectre de A $\mathrm{Spec}(A) = \{\mathfrak{p} \subset A; \mathfrak{p} \text{ primer}\}$

Proposició 37. *Sigui $\mathfrak{p} \subset A$ un ideal. Llavors $\mathfrak{p}$ primer $\iff$ $A/\mathfrak{p}$ és un anell íntegre.*

Demostració. $\implies$ Siguin $\bar{a}, \bar{b} \in A/\mathfrak{p}$ tal que $\bar{a}, \bar{b} \neq \bar{0}$. Suposem que $\bar{a}\bar{b} = \bar{0} \implies \overline{ab} = \bar{0} \implies ab \in \bar{0} = \mathfrak{p} \implies a \in \mathfrak{p}$ o $b \in \mathfrak{p}$. Però això voldria dir que o a o b pertanyen a la classe del 0, contradicció amb el que hem suposat.

$\impliedby$ Suposem que $ab \in \mathfrak{p} \implies \bar{a}\bar{b} = \overline{ab} = \bar{0} \implies$ per ser $A/\mathfrak{p}$ íntegre, o a o b són de la classe del 0, per tant, o un o l'altre pertanyen a $\mathfrak{p}$. $\square$

Definició 38. Un ideal $m \subset A$ s'anomena maximal si no està contingut en cap altre ideal propi d'A.

Proposició 39. *$m \subset A$ és un ideal. Llavors, m maximal $\iff$ A/m és un cos.*

Demostració. $\impliedby$ Suposem $m \subsetneq J$ ideal, per tant, $\exists x \in J \setminus m$ per tant, $x \notin m \implies \bar{x} \neq 0 \implies \exists \bar{y} \neq 0$ tal que $\bar{x}\bar{y} = 1 \implies u = 1 - xy \in J$, llavors $1 = u + xy$, com és suma de dos elements de J, $1 \in J \implies A = J$.

$\implies$ Els ideals de A/m són de la forma J/m amb $m \subset J$ ideal d'A. Com que m és maximal, o $J = m$ o bé, $J = A$, en el primer cas $J/m = (J)$ i, en el segon, $J/m = A/m$. Per tant, els únics ideals de A/m són el zero i el total $\implies A/m$ és un cos (propietat dels cossos que vam veure). $\square$

Corol·lari 40. *m maximal $\implies$ m primer.*

2.2 Anell de fraccions

Definició 41. Sigui A un anell íntegre, $F = A \times (A \setminus \{0\}) = \{(a, s) : a, s \in A, s \neq 0\}$. Definim en F una relació $\sim$ amb $(a, s) \sim (b, t) \iff at - bs = 0$.

Proposició 42. *La relació $\sim$ és una relació d'equivaléncia.*

Demostració. És reflexiva perquè sempre passa que $at - at = 0$, llavors $(a, t) \sim (a, t)$. És simétrica perquè si $(a, s) \sim (b, t)$ llavors $at - bs = 0$, per tant, $bs - at = 0$ així que $(b, t) \sim (a, s)$. És transitiva perquè si $(a, r) \sim (b, s)$

i $(b,s) \sim (c,t)$, llavors com multipliquem la primera per t i la segona per r (que son diferent de 0). Tenim, $ast - rbt = 0$ i $btr - scr = 0$, que summant-los ens queda $0 = ast - scr = s(at - cr)$, com que $s \neq 0$, ha de ser $at - cr = 0$, per tant, $(a,r) \sim (c,t)$. □

Definició 43. Sigui $Fr(A)$ = conjunt de classes d'equivaléncia segons aquesta relació i l'anomenarem *fraccions d'A*. $\frac{a}{s} := \overline{(a,s)}$. En $Fr(A)$ definim dues operacions:

$$\frac{a}{s} + \frac{b}{t} = \frac{at+bs}{st}$$
$$\frac{a}{s} \cdot \frac{b}{t} = \frac{ab}{st}$$

Proposició 44. *Les operacions anteriors estan ben definides.*

Demostració. Per a la suma, com que és simètrica anem a veure només que escollint un representant diferent de la mateixa classe de $\frac{a}{s}$ dona el mateix resultat. Sigui $\frac{c}{r} = \frac{a}{s}$, aleshores, $\frac{c}{r} + \frac{b}{t} = \frac{ct+br}{rt}$, així que sabent que $ar = cs$, volem veure que $st(ct+br) = rt(at+bs)$, aplicant la propietat distributiva ens queda $stct + stbr = rtat + rtbs$ llavors volem veure que $stct = rtat$ i així és perquè subsituint $ar = cs$ ens queda dos termes iguals. Llavors, la suma està ben definida.

Per a la multiplicació igual. Sigui $\frac{c}{r} = \frac{a}{s}$, aleshores, $\frac{c}{r} \times \frac{b}{t} = \frac{bc}{rt}$ i volem veure que $rt(ab) = st(bc)$ però sabent que $cs = ar$ i subsitituint ens queda que la igualtat és certa. □

Aquestes operacions compleixen totes les propietats necessàries per tal que $Fr(A)$ sigui un anell. On el $0_{Fr(A)} = \frac{0}{1}$ i $1_{Fr(A)} = \frac{1}{1}$.

En aquest anell, tot element no nul té invers. Si $\frac{a}{s} = \frac{0}{1}$, llavors $a1 = 0s = 0 \implies a = 0$. Llavors si $\frac{a}{s} \neq \frac{0}{1} \implies a \neq 0$, el seu element invers és $\frac{s}{a}$ ja que $\frac{a}{s}\frac{s}{a} = \frac{1}{1}$, per tant $Fr(A)$ és un cos.

Observació 45. *Tenim un morfisme natural*

$$i : A \longrightarrow Fr(A)$$
$$a \mapsto i(a) = \frac{a}{1}$$

Aquesta aplicació és un morfisme d'anells (per la definició, l'1_A va a l'$1_{Fr(A)}$, la suma $i(a+b) = \frac{a+b}{1} = \frac{a}{1} + \frac{b}{1} = i(a) + i(b)$ i el producte exactament igual $i(a \cdot b) = \frac{a \cdot b}{1} = \frac{a}{1} \cdot \frac{b}{1} = i(a) \cdot i(b)$) i és injectiva (perquè si $i(a) = i(b)$ llavors $\frac{a}{1} = \frac{b}{1}$, per tant, $a = b$).

Exemple 6. $\mathbb{Q} := Fr(\mathbb{Z})$ o $Q(x) := Fr(\mathbb{Z}[x])$ o també $Q(x) = Fr(\mathbb{Z}[x])$

Proposició 46. *(propietat universal del cos de fraccions) Sigui A un anell íntegre.*
(a) Si $f : A \to B$ és un morfisme d'anells tal que $f(A \setminus \{0\}) \subset B^*$ llavors existeix un únic morfisme $\varphi : Fr(A) \to B$ tal que $\varphi \circ i = f$.
(b) Si $i' : A \to F$ és una injecció d'A en un altre cos F tal que satisfà la mateixa la mateixa propietat que $Fr(A)$ de l'apartat (a), és a dir, que si tenim un morfisme d'anells $f : A \to B$ amb imatge a les unitats de B, llavors existeix una única funció ψ tal que $\psi \circ i' = f$. Si això passa, llavors $F' \simeq Fr(A)$.

Demostració. (a) Anem a deduir què ha de ser φ: $\varphi(\frac{a}{b}) = \varphi(\frac{a}{1}\frac{1}{s}) = \varphi(\frac{a}{1})\varphi(\frac{1}{s}) = \varphi(i(a))\varphi(i(s)^{-1}) = f(a)f(s)^{-1}$. Llavors definim $\varphi(\frac{a}{s}) := f(a)f(s)^{-1}$. Cal veure que φ està ben definida, que és un morfisme i és única.

Està ben definida perquè si $\frac{a}{s} = \frac{b}{t}$ llavors volem veure que $f(a)f(s)^{-1} = \varphi(\frac{a}{s}) = \varphi(\frac{b}{t}) = f(b)f(t)^{-1}$. Sabent que f és un morfismes i que $at = bs$, tenim que $f(a)f(t) = f(b)f(s)$. Ara, per hipotesi tenim que tots els elements de la imatge excepte el 0 tenen invers i que tant s com t no poden ser el 0, tenim que $f(a)f(s)^{-1} = f(b)f(t)^{-1}$, que és el que volíem veure.

És un morfisme perquè l'1 va a l'1 ($\varphi(\frac{1}{1}) = f(1)f(1)^{-1} = 1$), la suma a la suma: $\varphi(\frac{a}{s} + \frac{b}{t}) = f(at + bs)f(st)^{-1} = f(at)f(st)^{-1} + f(bt)f(st)^{-1} = f(a)f(t)f(t)^{-1}f(s) + f(b)f(t)f(t)^{-1}f(s) = f(a)f(t)^{-1} + f(b)f(s)^{-1} =$

$\varphi(\frac{a}{t})+\varphi(\frac{b}{s})$. I el producte al producte: $\varphi(\frac{a}{s}\cdot\frac{b}{t})=f(ab)f(st)^{-1}=f(a)f(s)^{-1}f(b)f(t)^{-1}=\varphi(\frac{a}{s})\varphi(\frac{b}{t})$.

Ara, suposem que existeix un altre morfisme ψ diferent de φ tal que $f=i\circ\psi$. Per ser diferents, existeix una fracció tal que $\psi(\frac{a}{s})\neq\varphi(\frac{b}{t})$. Però, per ser morfismes, tant una com l'altra les podem escriure com $\psi(\frac{a}{s})=\psi(\frac{a}{1}\cdot\frac{1}{s})=\psi(\frac{a}{1})\psi(\frac{1}{s})$. Aquí, cal fer un incís, $1_B=\psi(\frac{1}{1})=\psi(\frac{s}{1}\frac{1}{s})=\psi(\frac{s}{1})\psi(\frac{1}{s})$, d'aquets dos últims factors, sabem que el primer té invers perquè és igual a $f(s)$, aleshores: $\psi(\frac{s}{1})^{-1}=\psi(\frac{1}{s})$. Retornant a l'igualtat que ens haviem deixat, $\psi(\frac{a}{s})=\psi(\frac{a}{1})\psi(\frac{s}{1})^{-1}=f(a)f(s)^{-1}=\varphi(\frac{a}{s})$, per tant, les dues funcions són la mateix i sempre tenen la mateixa imatge.

(b) Com que tant i com i' són dos morfismes amb imatge a les unitats, tenim que existeixen unes úniques funcions $\varphi: Fr(A)\to F$ i $\psi: F\to Fr(A)$ tal que $\varphi\circ i=i'$ i al revés, $\psi\circ i'=i$. Llavors, fixem-nos que $\psi\circ\varphi\circ i=i$ (substituint). Però fixem-nos també que la propietat universal també la podem aplicar amb dues vegades el mateix conjunt $Fr(A)$ i la seva inclusió, aleshores, la funció $\psi\circ\varphi$ és l'única que compleix la propietat que $\psi\circ\varphi\circ i=i$, però triviament la identitat també, així que son la mateix funció ($\psi\circ\varphi=\mathrm{Id}_{Fr(A)}$). Similarment escollint F dues vegades, tenim que $\varphi\circ\psi=\mathrm{Id}_F$. Amb això i sabent que composició de morfismes és morfisme tenim que $Fr(A)\simeq F$. □

2.3 Anells factorials

La motivació d'aquest capítol és la de veure en quins anells tenim un teorema fonamental de l'aritmetica com tenim en els enters. El teorema fonamental de l'aritmètica diu el següent: tot nombre enter $m\in\mathbb{Z}$ diferent de 0 té una única factorització com a producte de factors primers. $m=\pm p_1^{e_1}\cdots p_r^{e_r}$ amb p_i primers $p_i>0$, llevat d'ordre i signe.

Definició 47. Un element $a\neq 0\in A$ és irreductible si

(1) a no és una unitat ($a\notin A^*$).

(2) Si podem escriure $a=bc$ llavors b o c son unitats ($\in A^*$)

Definició 48. Un element $a\in A$ és primer si (a) és un ideal primer.

Proposició 49. *A íntegre a primer $\implies$ a irreductible.*

Demostració. Suposem que $a=bc$ llavors $bc\in(a)$ llavors, per ser (a) un ideal primer, o bé b, o bé c pertanyen a (a). Sense pérdua de generalitat, suposem $b\in(a)$, llavors existeix $d\in A$ tal que $b=ad$, llavors $a=adc$, per tant, $a(1-dc)=0\implies dc=1$, llavors $c\in A^*$. □

Exemple 7. Considerem l'anell $A=\mathbb{Z}[\sqrt{-5}]=\{a+b\sqrt{-5}: a,b\in\mathbb{Z}\}$. En aquest anell 2 és irreductible. Suposem que $2=(\alpha+\beta\sqrt{-5})(\gamma+\delta\sqrt{-5})$, llavors $2=(\alpha-\beta\sqrt{-5})(\gamma-\delta\sqrt{-5})$, per tant, $4=(\alpha^2+5\beta^2)(\gamma^2+5\delta^2)$, que és una igualtat entre enters positius llavors els divisors son 1,2 o 4. Fixem-nos que 2 no es pot escriure de la forma $1\leq\alpha^2+5\beta^2\leq 4$, per tant, els factors son 4 i 1, com que $1\in\mathbb{Z}[\sqrt{-5}]^*$ és una unitat, 2 és irreductible. En canvi, 2 no és primer, perquè $2|6$ però com $6=(1+\sqrt{-5})(1-\sqrt{-5})$, però 2 no divideix a cap dels dos perquè 2 no divideix a 1.

Definició 50. Un anell factorial (o domini de factorització única - DFU, UFD) és un anell íntegre en el qual cada element no nul admet una factorització 'única' (*) en producte d'elements irreductibles. (*) llevat d'ordre i de producte per unitats.

Definició 51. Dos elements $a,b\in A$ són associats si $\exists n\in A^*$ tal que $a=nb$.

Proposició 52. *A factorial, $p\in A$ primer $\iff$ p irreductible.*

Demostració. Com hem vist en la proposició anterior, la implicació cap a la dreta és certa per qualsevol anell íntegre. Ara, suposem que tenim p irreductible i que $p|ab$ llavors existeix $d\in A$ tal que $pd=ab$, com que A és facitorial, p és un dels irreductible en la factorització d'ab i, la factorització d'ab és la que s'obté ajuntant les d'a amb b (perquè és única). Per tant, p apareix en la factorització d'a o de b, per tant, divideix un o l'altre. □

Proposició 53. *Siguin A un anell factorial, p, q irreductibles no associats $a \in A$. Si $p|a$ i $q|a$, llavors $pq|a$. En general, si $p_1, \cdots, p_n$ irreductibles no associats dos a dos, si tots divideixen a a ($p_i|a$), llavors la multiplicació de tots divideix a a.*

Demostració.

□

Definició 54. $a, b \in A$, direm que $m \in A$ és màxim comú divisor (mcd, gcd) d'a i b si

1. $m|a$ i $m|b$.
2. Si $c|a$ i $c|b$, llavors $c|m$.

Observació 55. *No sempre existeix. Per exemple, en l'anell $A = \mathbb{Z}[\sqrt{-5}]$, $2|6$, $2|2+2\sqrt{-5}$ i $1+\sqrt{-5}|6$ i $1+\sqrt{-5}|2+2\sqrt{-5}$ i tant 2 com $1+\sqrt{-5}$ són irreductibles i, per tant, no es divideixen entre ells. Llavors el gcd(6,$2+2\sqrt{-5}$) no existeix.*

Definició 56. Un element $M \in A$ és mínim comú multiplie (MCM, LCM) d'a i b si

1. $a|M$, $b|M$.
2. Si $a|c$, $b|c$, llavors $M|c$.

Proposició 57. *Sigui A un anell principal, $a, b \in A$.*

a) Sigui $(a) + (b) = (m)$, llavors m és mcd d'a i b.

b) Sigui $(a) \cap (b) = (M)$, llavors M és MCM d'a i b.

Demostració.

a) Tenim que $a, b \in (m)$, llavors $m|a$ i $m|b$. Suposem que tenim c tal que $c|a$ i $c|b$, llavors $a, b \in (c)$, per tant, $(m) = (a) + (b) \subset (c)$, aleshores, $m \in (c) \implies c|m$.

b)

□

Definició 58. Dos ideals I, J d'un anell A s'anomenen coprimeres si $I + J = A$. Dos elements $a, b \in A$ s'anomenen coprimers si $(a) + (b) = (1) = A$.

En aquest cas tindrem una ïdentitat de Bézout".

$$\exists \lambda, \mu \ \lambda a + \mu b = 1$$

En general, si $(a) + (b) = (m)$, $\exists \lambda, \mu \in A$ tal que $\lambda a + \mu b = m$.

Lema 59. *Sigui A DIP (un anell íntegre i principal) i $a \in A$. Aleshores*

$$a \text{ irreductible} \iff a \text{ primer}$$

Demostració. Només cal veure $\implies$ perquè el recíproc és sempre cert per anells íntegres.

Suposem que $a|bc$ i a no divideix a b. Tenim $(a) + (b) = (d)$, llavors $a \in (d) \implies d|a \implies d \in A^*$ o bé que $d = au$ amb $u \in A^*$ però com que $b \in (d) \implies d|b$, però $au = d|b$ llavors $a|b$ cosa que contradiu amb la hipotesi que a no divideix a b.

Per tant, $d \in A^* \implies (d) = A = (1)$, podem suposar que $d = 1$. Per la identitat de Bézout, $\exists \lambda, \mu \in A$ tal que $\lambda a + \mu b = 1$. Llavors, $\lambda ac + \mu bc = c$, ara, com que $a|bc$ per hipotesi i $a|ac$ tenim que $a|c$. □

Proposició 60. *A DIP. Alehsores*

$$a \text{ irreductible} \iff a \text{ primer} \iff (a) \text{ maximal}$$

FALTA PROOF

Teorema 61. *A DIP* $\implies$ *A DFU*

Demostració. Sigui $a \in A$ tal que $a \in A^*$. Hem de veure que a té una única factorització en producte d'irreductibles. Si a és irreductible, ja estem.

Si a no és irreductible, llavors $a = a_1 \cdots a_1'$ amb $a_1, a_1' \notin A^*$ (aleshores $(a) \subsetneq (a_1)$ i $(a) \subsetneq (a_1')$). Suposem que a_1 no és irreductible, llavors $a_1 = a_2 a_2'$ amb $a_2, a_2' \notin A^*$. Repetim aquest procés per tots els elements no irreductibles que vagi trobant. Si en algun moment elements són irreductibles, ja tindrem la factorització d'a.

Podria passar que no acabèssim mai? Llavors tindriem elements $a, a_1, \cdots$ tal que

$$(a) \subsetneq (a_1) \subsetneq (a_2) \subsetneq \cdots \subsetneq (a_r) \subsetneq \cdots$$

que és una cadena infinita ascendent d'ideals. Considerem $I = \cup_i (a_i)$ sí que és ideal en aquest cas. A principal, $I = (b)$, llavors $b \in I \cup (a_i) \implies \exists i_0$ tal que $b \in (a_{i_0}) \implies (b) \subset (a_{i_0}) \subset \cup(a_i) = b$ per tant, $(b) = (a_{i_0}) \subsetneq (a_{i_0+1}) \subset I = (b)$, contradicció perquè la inclusió no és estricte. Aleshores, les cadenes sempre són finites i a té almenys una factorització.

Unicitat de la factorització: suposem que $p_1, \cdots, p_r = q_1 \cdots q_s$ amb p_i, q_j irreductibles. $p_1 | p_1 \cdots p_r = q_1 \cdots q_s$, com que estem en un DIP, p_1 és primer, llavors $p_1 | q_j$ per algun j, per ser q_j irreductible $p_i = u q_j$ amb $u \in A^*$. Cancel·lem p_1 i q_j i repetim el procés fins a veure que cada p_i és igual a un altre q_j excepte per unitats (i que $r = s$). $\square$

Definició 62. A és una anell euclidià si tenim una funció $\delta : A \setminus \{0\} \to N$ tal que

1. $\delta(a) \leq \delta(ab)\ \forall a, b \in A \setminus \{0\}$
2. $\forall a, b \in A\ b \neq 0\ \exists q, r \in A$ tal que $a = bq + r$ i $r = 0$ o bé $\delta(r) \leq \delta(b)$.

Exemple 8. En el enters podem fer valor absolut i en el anell de polinomis sobre un cos, la funció que retorna el grau del polinomi. Per cossos, simplement la funció 0 compleix els requisits.

Teorema 63. *Un anell euclidià és principal i, per tant, factorial.*

Demostració. Sigui $I \subset A$ un ideal no nul. Sigui $m = \min\{\delta(a) : a \in I\} = \min \delta(I) \subset N$, per tant, aquest mínim existeix. Sigui $c \in I$ tal que $\delta(c) = m$, veurem que $I = (c)$. Donat $a \in I$ qualsevol, $\exists q, r \in A$ tal que $a = cq + r$ amb $\delta(r) < \delta(c)$ o $r = 0$. En el primer cas, com que $r = a - cq \in I$ llavors $\delta(r) \geq \delta(a)$, per ser mínim, però això contradiu l'algoritme de la divisió, per tant, no pot ser. En el segon cas, $r = 0$, $a \in (c)$, és a dir, $(c) = I$. $\square$

Corol·lari 64. $\mathbb{Z}[\sqrt{-5}]$ *no és euclidià. La gran majoria d'anells quadràtics no són euclidians.* $\mathbb{Z}[\sqrt{d}]$*, amb* $d \equiv 2, 3(4)$ *i* $d \in \mathbb{Z}$, $\mathbb{Z}[\frac{1+\sqrt{d}}{2}]$ *i* $d \equiv 1(4)$.

Proposició 65. *Propietats bàsiques de* $\mathbb{K}[x]$ *K un cos*

1. $f, g \in K[x]$*, amb* $f, g \neq 0$ *llavors* $\deg(fg) = \deg f + \deg g$
2. $f \in K[x]$ $n = \deg f$ *llavors* f *té com a molt* n *arrels diferents,*
3. *Identitat de Bezout. Donats* $f, g \in K[x]$ *existeix un únic polinomi mónic* $h(x) \in K[x]$ *i polinomis* $\lambda(x), \mu(x) \in K[x]$ *tal que*

$$h(x) = mcd(f(x), g(x)) = \lambda(x) f(x) + \mu(x) g(x)$$

Demostració. Siguin $\alpha_1, \cdots, \alpha_n$ arrelds diferents de $f(x)$.

Lema 66. $f(\alpha_1) = 0 \iff x - \alpha_1 | f(x)$ *(exercici)*

$\alpha_1, \cdots, \alpha_n$ diferents, llavors $x - \alpha_1, \cdots, x - \alpha_n$ són irreductibles no associats, llavors $\prod_{k=1}^n (x - \alpha_1) | f(x)$ llavors $\deg(f(x)) \geq \deg(\prod(x - \alpha_i)) = n$ $\square$

3 Cossos

4 Grups

5 Moduls